

Når liv og arbejde fletter sig sammen - del 1

af Else Mathiassen, lærer 1988 - 2002, forstander 2002 - 2008

Jeg kom til Vestjyllands Højskole som teater menneske. Det var kropsteatret, der var min passion. Der var ikke nogen uddannelse i den retning, da jeg var ung, men jeg opdagede, at der på Herning Højskole var en dramalederlinje, og det kunne være et skridt på vejen. Jeg kendte intet til højskole, så en ny verden åbnede sig.

På højskolen opdagede jeg samtalen. Jeg var opdraget med politiske diskussioner. Man diskuterede for at vinde og jeg var god til det, men på højskolen lærte jeg værdien af at lytte, lærte ligefrem, at hjælpe den andens synspunkt frem.

Jeg vidste, jeg ville arbejde med teater og dans. Jeg vidste, at jeg ville være på landet, i naturen. Jeg ville gerne arbejde i et fællesskab, og jeg ville kunne forsørge en familie. Jeg kunne også lide at undervise, så at blive dramalærer på en højskole kunne samle mine drømmestier, men ligetil skulle det ikke være.

Jeg søgte forskellige stillinger og indså, at jeg måtte have mere end teater at byde på. Jeg tog derfor en seminarieuddannelse som delvis fjernstuderende, mens jeg blandt andet var skuespiller i Cantabile 2. Eksamen kom i hus, men stadig blev jeg nummer to til jobsamtalerne. Denne gang faldt jeg i kvindefælden, ved jeg nu: Da jeg søgte teaterstillingen på Testrup, blev jeg spurgt, om jeg også kunne undervise i boldspil. Nok havde jeg linjefag i idræt, men lige netop boldspil var min svageste del af den samlede eksamen, så jeg sagde nej, trods min uddannelse i samme. En god fagkollega fik jobbet. Jeg vidste, han var en fin dramalærer, men spurgte om han også kunne undervise i boldspil. Han svarede: *Alle kan da kaste en bold.*

Jeg søgte dernæst stillingen som teaterlærer på Vestjyllands Højskole. Fortæller Brita Haugen, min mesterlærer fra Tukak-teatret, som ikke forstod, at jeg blev ved med at ende som nummer to, tog mig i skole inden min samtale.

I jobbeskrivelsen stod der, at jeg skulle undervise i folkedans, og jeg var parat til at sige, at det kunne jeg ikke. Brita spurgte: *Kan du ikke 3 -4 folkedanse? Jo. Altså kan du undervise i folkedans.* Brita brugte en eftermiddag på at fjerne kvindefælder for mig. Jeg fik stillingen. Brita fik ret: Det endte med at blive mig, der kom til at kæmpe for mere folkedans på skolen år senere.

Vi flyttede til højskolen. Vores lille familie på tre. Nanna på et år, min mand Stig og mig. Vi boede i østlejigheden på højskolen de første to år.

Min undervisning i teater de første år må have været en prøvelse for mine elever. Dengang kom eleverne fra alle dele af landet og fra alle samfundslag. Disciplin var et absolut fremmedord for mange af dem. At komme til tiden kunne være svært for flere, selvom de vidste, at jeg blev stik tosset over deres slaphed.

Benny kom endnu engang for sent, og han kom gående op af trappen til hemsens med hænderne gemt på ryggen. Jeg trak vejret for at give ham en svada, da han rakte hånden frem mod mig med en blomsterbuket så stor. Luften fes ud af mig, og jeg måtte anerkende ham for hans udspekulerethed.

Jeg forlangte, at vi øvede i weekenden op mod en premiere. En enkelt weekend skulle de arbejde selv, og da jeg kom tilbage til skolen og erfarede, at de ikke havde arbejdet hårdt nok, blev jeg vred. En ældre elev, Kaj, spurgte lige så stille og høfligt, om jeg ikke gik lidt for højt op i det? Der fik han på stedet et foredrag om teatrets nødvendighed. Under generalprøven slog den ene elev den anden med grydeske bag scenetæppet. Det kom til et mindre slagsmål, men de var enige om, at jeg ikke måtte få det at vide. De holdt deres løfte til hinanden, til vi var på den anden side af premieren.

Ingen af eleverne på mine hold i de første mange år havde nogen teatererfaring, så jeg tog et elevhold med i Odin teatret. Jeg tænkte, det ville hjælpe på vej i teaterforståelsen. Det gjorde det

ikke. Forestillingen hed *Talabot* og der blev kastet med sild. Eleverne mente, at der måtte være noget galt med mig, hvis jeg kunne lide det, og de ville i hvert fald ikke arbejde med sild.

Nok skulle de ikke arbejde med sild, men jeg var hård. Set i bakspejlet alt for hård. Jeg kom fra teatergruppen *Cantabile 2*, hvor vi arbejdede hver dag fra 9 om morgenen til 10 om aftenen undtagen søndag, hvor min krop rystede. Og mine elever blev behandlet som professionelle kropsteaterfolk. I dag forstår jeg ikke, at de ikke faldt fra. Måske turde de ikke, eller også syntes de, at det stof vi arbejdede med åbnede verdner, som de gerne ville lære at kende. I dramaarbejdet bruger man alle sider af sig selv. Det er et arbejde med krop og sjæl, og vi bevægede os i bogstavelig forstand ind på de emner, vi valgte at arbejde med. Ofte med de store myter sat i relation til elevernes livssituation.

Engang arbejdede vi frit fra beretningen om Wyglifs bålfærd. Kaliffen fra Bagdads udsending beretter om det - i hans øjne - barbariske nordiske folk. Vi begyndte fortællingen i orienten, hos Kaliffen, sådan helt konkret i gymnastiksalen. Danseholdet, som havde arbejdet med orientalsk dans, blev medvirkende i teaterholdets stykke, for at skabe den rette intense atmosfære. Her havde vi digtet forhistorien til de historiske kilder.

Herefter ankommer Kaliffens udsending til Norden og alle, publikum og skuespillere, bevægede sig ud i skolens have, hvor de gamle ritualer udspillede sig. Vi endte med at afbrænde skelettet af et vikingeskib ude i haven med fjorden som scenetæppe.

I vores stykker bevægede vi os langt ud i verdenen og ind i psyken, som da en af eleverne havde valgt, at hendes karakter skulle forsøge selvmord. Jeg kunne ikke vide, at hendes mor havde taget sit eget liv. Så havde jeg ikke ladet hende arbejde med emnet, men vi kom igennem det, og hun sagde senere selv, at det kunstneriske arbejde med hendes største traume, havde gjort hende stærkere.

Vi havde dengang en meget anderledes elevgruppe end nutidens topmotiverede elever, og der var mange, der havde store problemer. Når folk en sjælden gang faldt fra faget, var det næsten altid, fordi de blev smidt ud af skolen, hvilket der nogle gange kunne være

god grund til set med nutidens briller, men dengang så vi generelt anderledes på det:

Jeg havde vagt og var gået i seng, da det bankede på døren. Et par piger stod udenfor og sagde: *Else, du er nødt til at komme ned på elevgangen. Den er helt galt med Adam.*

Jeg var højgravid med Sigrid, så jeg bevægede mig lidt langsomt, men skyndte mig. Adam var ude af sig selv på grund af ulykkelig kærlighed, nogle piller, han havde taget og en hel del øl, han havde drukket. Da jeg forsøgte at tale ham til rette, tog han en ølflaske og smadrede den ind i dørkarmen og truede mig med flaskehalsen. Jeg blev bange, for som højgravid er man jo sårbar, men jeg fik ham talt til ro, og alle kunne gå i seng. Nogle elever meldte sig til at være vågen på skift natten igennem for alle tilfældes skyld.

På lærermødet næste dag måtte jeg tage ham i forsvar, så han ikke blev smidt ud. Jeg mente ikke, højskolen havde et katapultsæde for utilpassede mennesker. Når elever fra mine hold var i fare for at blive smidt hjem, fik de lov at blive mod, at jeg var garant for deres opførsel. Det vidste de, og det hjalp som oftest.

Jeg har senere truffet mange af mine tidligere elever. Med få undtagelser blev de hverken skuespillere eller dansere, men alt muligt andet. Flere har fremhævet, at de på højskolen for første gang mødte folk, der troede på dem, holdt af dem og gav dem ansvar.

Langsomt gik jeg fra at være teatermenneske til at blive højskolemenneske. Mine kunstneriske ambitioner var ikke længere målet, men midlet i højskolelivet. Skal jeg være ærlig, begyndte jeg på højskolen i kærlighed til teatret, men mennesket, eleverne sneg sig ind foran.

En af mine teater elever, en lægedatter, som var god til nærmest alt, en intellektuel, der senere fik en professionel karriere indenfor musik og sang, sagde til mig, at hun var taknemmelig for at have været på hold med Johnny, en vildbasse, der kom fra et alkoholisk hjem. Hun syntes, han var træls og forstyrrende i begyndelsen, men både hun og han blev en del af højskolens *vi* og hun beskrev højskolen som et lagkagestykke med elever fra de allerbedste og de allerværste vilkår.

Jeg oplevede, hvordan fællesskabet kunne løfte den enkelte. Jeg så det i dagligdagen, hvor ordet myndiggørelse virkelig fik kød og blod. Og jeg blev i høj grad bekræftet i observationen, når jeg talte med tidligere elever.

Til en gammel elevfest, spurgte jeg en af *barylerne*, hvad han lavede i sin dagligdag. *Jeg er uddannet indenfor herreekvipering*, svarede han. Herreekvipering! *Det havde du nok ikke regnet med*, tilføjede han. Og nej, det havde jeg godt nok ikke.

Undervejs så jeg også, hvordan de sociale, pæne piger, der ikke troede meget på sig selv, udviklede sig til kvinder, der både kunne rumme sig selv og andre. En forunderlig rejse at være vidne til. Ikke mindst tog de deres krop til sig.

Som en New Zealandsk elev mange år senere beskrev det: *På højskolen barberede pigerne håret af hovedet og beholdt det på resten af kroppen*. Han kunne vide det, for pigerne havde taget billeder af hele kroppen.

Og så var der dansen, som i høj grad har været en ledetråd for mine rejser rundt i verden. Afrikansk dans i Vestafrika. Orientalisk dans i Tyrkiet, Ægypten og Marokko. Tango i Argentina. Salsa på Cuba. Flamenco i Andalusien. Balladedans i Vestjylland. Her kom inspirationen fra, men den egentlige læring skete på sommerkurserne, hvor jeg fik mulighed for at hyre de bedste lærere og som kursusleder selv være med. Og som de fleste lærere ved, lærte jeg allermest ved at undervise. Sommerens læring og inspiration blev videregivet på vinterskolens elevhold.

Fra Nanna og Sigrid var helt små var de en del af højskolelivet. Om sommeren var de med, fra de kunne stavre af sted. Her lærte de orientalsk dans, flamenco, afrodans og meget mere. Og de blev råforkælet af kursisterne om sommeren og eleverne om vinteren. De var med til foredrag, og når de blev trætte blev to stole sat sammen, så de kunne sove der. Nanna inviterede til fødselsdagsfest på skolen og tvang klassekammeraterne til at danse kædedans, og Sigrid – som en dag var syg og derfor lå på en madras under dynen, da jeg underviste i fortælling – skulle absolut underminere mig ved at pip-

pe: *Sif*, når jeg var kommet til at kalde Thors kone for Frig. Højskolen var deres hjem.

På et tidspunkt måtte vi holde lidt igen, da de blev så kede af det, når deres venner, eleverne, rejste. Det var bagsiden.

Pludselig var der gået 14 år. Jeg var glad for højskolen. Min forstander gennem 10-11 år Steen Espersen og herefter Svenn Fenger og Lisbeth Ihleman havde givet mig mulighed for at gå de veje, jeg ville, men formen på højskolen gjorde, at gentagelsen i teaterundervisningen sneg sig ind. Jeg begyndte at skrive en fagbog for ikke at kede mig.

Sammen med en skuespiller og en musiker havde jeg fået penge fra Teaterrådet til at tage på turné med vores nye forestilling *Salomons højsang*. Jeg søgte og fik et års orlov, men vidste med mig selv, at der var en ringe chance for, at jeg ville vende tilbage.

Jeg havde nogle visioner for skolen, som ville kræve, at jeg selv var forstander, men for det første gik jeg ikke med en forstander i maven, og for det andet havde vi næsten lige fået et nyt forstanderpar...

Lærerflokket 2002.

*Fra venstre: Hanne Mette, Michael, Thomas,
Inge, Nikolai, Else, Brita, Sanne*

Foto: Arkiv